

Протидія корупції має вестись правовими засобами

Із виступу Голови Верховного Суду України В.В. Онопенка на координаційній нараді керівників правоохоронних органів України «Про стан протидії злочинності та корупції в державі» за участі Президента України

— На мій погляд, сьогодні існують сприятливі умови для істотного поліпшення ситуації з правоохоронною діяльністю держави. Цього можна досягти двома шляхами.

По-перше, якісно новим наповненням діяльності усіх державних органів, у тому числі правоохоронних органів та судів. Нічого особливого вигадувати не потрібно — у державі створені і функціонують усі необхідні для протидії злочинності інститути. Головне завдання — змінити зміст їх діяльності, добитися, щоб кожен з них належним чином виконував свої функції. Для цього необхідно змінити ставлення, з одного боку, працівників цих органів до виконання своїх службових обов'язків, з іншого — вищого керівництва держави до цих органів.

Я глибоко переконаний, що за державницького підходу, за наявності політичної волі правоохоронна система може працювати якісно по-іншому вже найближчим часом.

По-друге, така діяльність може бути поліпшена за рахунок реформування як самих судових та правоохоронних органів, так і законодавчої бази їх діяльності.

Правова реформа, реформа усієї правоохоронної системи однозначно потрібна. Але реформа має бути не для реформи, не для задоволення чиїхось амбіцій та інтересів, а суспільно орієнтованою, добре продуманою, науково обґрунтованою. Змінювати необхідно те, що справді потребує змін, і змінювати на краще, а не абияк.

Не так як, скажімо, це зробили з антикорупційним законодавством. Протрубили на весь світ, що прийняли пакет нових антикорупційних законів, які покінчать з корупцією. Однак аналіз змісту цих законів свідчить про те, що їх застосування становитиме величезну загрозу конституційним правам і свободам людей, призведе до ігнорування принципу верховенства права, може викликати спалах свавілля тих, хто буде їх застосовувати. Багато положень цих законопроектів є юридично необґрунтованими, суперечливими, штучними для української правової системи, суперечать Конституції України. 27 липня минулого року Пленум Верховного Суду звернувся до Конституційного Суду з конституційним поданням щодо відповідності Конституції низки положень зазначених законів.

З огляду на це вважаю абсолютно обґрунтованим позавчорашнє рішення парламенту про відтермінування набрання чинності цими законами до 1 січня 2011 року. Ці закони потрібно ґрунтовно доопрацювати. Протидія корупції має вестись правовими засобами відповідно до Конституції.

Часто представники правоохоронних органів вбачають причину неефективної протидії злочинності у діяльності судів, зокрема у їхній лояльності до підсудних, необґрунтованому поверненні кримінальних справ на додаткове розслідування чи винесенні виправдувальних вироків, зрештою — у корумпованості суддів.

Такі претензії інколи справедливі. Дійсно, в суди зайшли певною мірою випадкові та непрофесійні люди, а з ними некомпетентність і бездушність, корупція і нечистоплотність. Я готовий про це говорити, але це може стати предметом іншого обговорення. Бажано за участі Президента України.

Якщо ж говорити про основні причини неефективної протидії злочинності, то вони зовсім не в діяльності судів. На мій погляд, вони у неправильній спрямованості правоохоронної діяльності, в архаїчних критеріях оцінки роботи правоохоронних органів, у низькій якості документування та розслідування злочинної діяльності.

От часто правоохоронці кажуть: ми направляємо до суду тисячі протоколів про корупційні правопорушення, а суди мало не у половині випадків закривають справи, ми виявляємо тисячі фактів хабарництва, а суди засуджують до реального позбавлення волі лише десятки хабарників. І коли це говориться на широкий загал, то звучить ефектно, а суди громадскістю сприймаються як основні винуватці поширення корупції.

Однак офіційна статистика й аналіз судової практики з розгляду справ про корупційні правопорушення свідчать зовсім про інше — про намагання деяких органів створити видимість боротьби з корупцією шляхом збільшення (у багатьох випадках — штучно або щодо дрібних правопорушень) кількості складених адмінпротоколів про корупційні правопорушення та кількості кримінальних справ про хабарництво.

У 2009 р. до судів надійшло **6,1** тис. справ про корупційні правопорушення. До адміністративної відповідальності притягнуто **4,1** тис. осіб. Стосовно **1,4** тис. осіб справи закрито, зокрема, у зв'язку з відсутністю події і складу адміністративного правопорушення (стосовно **970** осіб) та у зв'язку із звільненням від адміністративної відповідальності за малозначністю вчиненого корупційного правопорушення. При цьому такі протоколи в абсолютній більшості складені стосовно службовців найнижчих категорій. Так, 45% таких корупціонерів — це посадові особи органів місцевого самоврядування (сільських, районних та міських рад).

Скажіть, будь-ласка, кому потрібні такі показники та штампування таких протоколів? Суспільству, державі, Главі держави, керівництву правоохоронних органів, простим оперативникам? Нікому не потрібні!

Тоді кого ми обдурюємо і для чого? Для чого замість того, щоб займатися виявленням серйозних корупційних схем та організованих злочинних угруповань, оперативні підрозділи витрачають час і засоби на документування дрібноти, якою потім «закидають» суди?

Напевно настав час покласти край показушним критеріям правоохоронної діяльності, які давно вже віджили і гальмують таку діяльність.

Те саме повною мірою стосується й хабарництва. Так, у 2009 р. судами за отримання хабара засуджено **612** осіб. Із них

усього **18** — за отримання хабара в особливо великих розмірах.

Особливе занепокоєння викликає зловживання правом на порушення кримінальних справ. Це набуває значного поширення. Так, у минулому році суди України визнали незаконними, тобто такими, що порушені за відсутності передбачених законом підстав, майже три з половиною тисячі постанов про порушення кримінальних справ. До речі, судами задовольняється приблизно кожна третя скарга на постанову про порушення кримінальної справи. Ці постанови виносились як органами дізнання та слідчими, так і прокурорами. Наслідком незаконного порушення кримінальних справ є незаконне кримінальне переслідування, незаконне затримання осіб, незаконне застосування оперативно-розшукових заходів та інше порушення конституційних прав громадян. До речі, непоодинокими є факти безпідставного порушення кримінальних справ щодо суддів, у чому вбачається намагання вплинути на деяких суддів чи розгляд конкретних справ. Для правової держави це неприпустимо.

Як неприпустимим є і безпідставне застосування оперативно-розшукових заходів. Вчора Президент України, представляючи колективу міністерства нового міністра внутрішніх справ України, сказав про те, що в «міліції» практикують безпідставне проведення оперативно-розшукових заходів». Я також вважаю, що це є великою державною проблемою.

Судить самі: щороку суди дають в середньому **20** тис. дозволів на прослуховування і застосування технічних засобів. А де серйозні кримінальні справи, які є результатом проведення таких заходів? Їх зовсім небагато. Це свідчить про те, що заходи, які обмежують такі конституційні права громадян, як право на недоторканність житла, на таємницю листування та телефонних розмов, на невтручання в особисте та сімейне життя, проводились або ж з надуманих підстав, або зовсім з інших причин, не пов'язаних з протидією злочинності.

При цьому слід зазначити, що в останні роки оперативні підрозділи дедалі частіше вдаються саме до таких заходів, які за великим рахунком є заходами крайньої необхідності. Так, якщо у 2005 р. суди розглянули понад **9** тис. подань оперативних підрозділів про негласне зняття інформації з каналів зв'язку та застосування відповідних технічних засобів, то у 2006 та 2007 роках таких подань уже було розглянуто по **17** тис., у 2008 р. — **25** тис., а у 2009 р. — уже **27** тис. Тенденція до збільшення випадків негласного прослуховувань та іншої негласної фіксації поведінки людей очевидна. А ось тенденції до збільшення кількості реалізації серйозних оперативних розробок не помітно.

Успіху у протидії злочинності можна досягти за умови конструктивної співпраці між усіма правоохоронними органами та судами. Основою для такої співпраці мають бути дотримання закону та інтереси держави.

В Івано-Франківську проведено навчання з основ стратегічного планування у судах

На початку березня цього року Апеляційним судом Івано-Франківської області спільно з Проектом USAID «Україна: верховенство права» було zorganizовано проведення навчального семінару для керівників апаратів місцевих судів області на тему: «Основи стратегічного планування в судах».

Головна мета будь-якого процесу стратегічного управління полягає у досягненні узгодженості повсякденної діяльності організації з її стратегічним напрямом, — наголосив у своїй доповіді на семінарі голова Апеляційного суду Івано-Франківської області П. Гвоздик. — Стратегічне планування сприяє автономії судів, покладаючи відповідальність за зміни та їх реалізацію одночасно на суддів та персонал судів. Таке планування само по собі не забезпечує успішне керівництво, але тим не менше воно створює умови для виникнення ряду важливих і часто суттєвих факторів для надання якісних судових послуг.

Застосовуючи провідні новітні інтерактивні методи спілкування, викладачі цього курсу — керівник апарату Апеляційного суду Івано-Франківської області Н. Лушак, помічник судді цього суду Б. Карп'як, головний спеціаліст відділу проходження державної служби працівників апарату судів та Державної судової адміністрації України Я. Машарова, експерт Проекту USAID «Україна: верховенство права» Сюзан Ланевські та менеджер цього проекту С. Сученко — донесли до слухачів спеціальні знання

з основних компонентів стратегічного планування. Ішлося, зокрема, про визначення завдань, оцінку готовності та ресурсів, планування комунікації; звітування з використанням стратегічного плану, оцінку результатів, управління ризиками та відновлення у разі настання надзвичайної ситуації.

Також під час заходу його учасники ознайомилися з досвідом судового адміністрування в Сполучених Штатах Америки, який засвідчує, що стратегічне планування є ефективною функцією управління судом, що може стати основою при прийнятті важливих рішень, у тому числі і з питань організації роботи.

На тренінгу було презентовано різні методики стратегічного планування: як визначити готовність суду до впровадження

стратегічного плану і для чого цей план потрібен; хто може виступати учасником стратегічного планування; визначення відповідальності; побудова правильної стратегії комунікації; визначення ризиків та оцінка ефективності роботи, тощо. Також були проведені практичні заняття, під час яких досліджувалися окремі фактори в організації стратегічного планування за різних ситуацій, як наприклад, — автоматизація судового діловодства.

Успішне проведення цього заходу забезпечили працівники Верховного Суду України — перший заступник керівника апарату В. Ковальчук, начальник управління вивчення та узагальнення судової практики І. Бейцун, начальник управління інформаційних ресурсів та технологій С. Макаренко.